

УДК 355.5

К. А. Задорожний

О. В. Ткаченко

В. В. Афанасьєв

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНІКИ ВІДПРАЦЮВАННЯ ВПРАВ СТРІЛЬБИ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Подано результат аналізу теоретичних матеріалів, спрямованих на формування умінь і навичок з підготовки пістолета до стрільби, вміння його застосування у службово-бойовій діяльності під час виконання завдань із забезпечення державної безпеки. Розкрито значення вогневої підготовки як складової професійної компетентності стрільців під час виконання вправ навчальних стрільб з пістолета. Досліджено вогневу підготовку як систему певних знань і навичок, які необхідні у процесі виконання професійної діяльності військовослужбовця. Доведено, що зростання професійної компетентності та майстерності забезпечується не тільки наявністю професійних здібностей, але й підтримкою відповідного рівня бойової підготовки.

Ключові слова: державна безпека, службово-бойова діяльність, вправи стрільби, положення для стрільби, стрілець, стійка.

Постановка проблеми. Стрілецький спорт – один із найдавніших прикладних видів спорту. Він започаткований від змагань у стрільбі з лука й арбалета. З появою в середині XIV ст. вогнепальної зброї почалися змагання зі стрільби із гладкоствольних рушниць, а створення нарізної зброї зумовило розвиток кульової стрільби. Змагання у стрільбі із гвинтівки і пістолета були внесені до програми перших Олімпійських ігор у 1896 р., а з 1897 р. проводяться чемпіонати світу з кульової стрільби. Один із ініціаторів внесення змагань з кульової стрільби до програми Олімпійських ігор – П'єр де Кубертен, який сам був семиразовим чемпіоном Франції зі стрільби з пістолета. В Україні стрілецький спорт почав набирати популярність на початку 1920-х років.

Тоді одразу після літніх VII Олімпійських ігор в Антверпені (Бельгія) визначилося кілька спортсменів, які впевнено зайняли місця у команді від України. Серед відомих довоєнних стрільців можна назвати киянина Миколу Тітова, який зміг досягти великих успіхів і вже у 1935 р. установив два світових рекорди.

До найсильніших українських стрільців-спортсменів того часу належать відомі майстри Георгій Онисимов та Микола Писаренко.

© К. А. Задорожний, О. В. Ткаченко, В. В. Афанасьєв, 2022

Історія олімпійського руху в Україні розпочалася у 1952 р., коли українські стрільці вперше взяли участь у XV Олімпійських іграх у Гельсінки.

1950-ті роки подарували таких великих українських стрільців, як кияни Григорій Купко, Василь Онищенко та Віталій Романенко, спортсмени зі Львова Володимир Крішневський, Микола Калініченко та Дмитро Бобрун, які у 1954 р. завоювали звання чемпіонів світу, а так само тринадцятикратний чемпіон світу з Кіровограда Мойсей Іткіс.

Важливим методом навчання стрільби із пістолета є розучування прийомів і правильних дій, спочатку по елементах, а потім у комплексі із закріпленням їх у вигляді навички. Подальші тренування передбачають удосконалення техніки стрільби, одночасно треба спонукати військовослужбовців до набуття вміння психологічно налаштуватися на досягнення високого результату та навички фізіологічного пристосування до обстановки сучасного загальновійськового бою.

Методика розучування і відпрацювання елементів техніки стрільби у ході тренування має бути такою, щоб викликати зацікавленість та бажання системного відпрацювання і

вдосконалювання деяких окремих елементів або всього комплексу в цілому з метою подальшого ефективного виконання завдань із забезпечення державної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питаннями, пов'язаними з дослідженням зазначеної тематики, займався В. Л. Стахневич, який розглянув основи педагогічної майстерності викладача, моделі навчально-виховної роботи під час проведення занять із вогневої підготовки. Він детально аналізував підготовку, організацію й методику проведення тренувань до виконання вправ навчальних стрільб із пістолета Макарова та занять із практичним виконанням цих вправ стрільб із пістолета [1, 2]. У свою чергу, Ю. Р. Йосипів, В. М. Синенький, О. І. Тьорло, М. В. Моргун, С. М. Банах, М. Г. Московчук, М. Д. Курляк, І. С. Винярчук вивчали основи методики ICIPS та її використання у навчальному процесі у вищих навчальних закладах системи МВС України [3].

Отже, вчені та практики дослідили значне коло питань щодо вдосконалення виконання навчальних вправ стрільб, однак прикладному значенню цього аспекту в ракурсі забезпечення ефективного виконання завдань із забезпечення державної безпеки не приділено достатньої уваги.

Метою статті є дослідження методів і способів виконання навчальних вправ та практичного відпрацювання дій на стрілецьких тренуваннях, що спрямовані на оволодіння стрільцями основних складових підготовки до влучання в ціль задля успішного й ефективного відпрацювання кожної із цих складових.

Виклад основного матеріалу. Класичною основою вогневої майстерності здавна вважалися вміння військовослужбовця тримати зброю напоготові для стрільби, прицілюватися, правильно тримати палець на спусковому гачку і здійснювати спуск, затримувати у момент спуску дихання.

Основні елементи техніки стрільби – прийняття положення для стрільби й утримання пістолета кистю руки – вивчаються роздільно й по елементах, а в ході стрільби виконуються паралельно та в комплексі. Потрібно вдумливо вивчати питання техніки стрільби, помічати й відчувати дрібниці, які, на перший погляд, нібито й не заважають, а тим часом мають неабияке значення. При цьому роль і місце керівника

стрільби (викладача, тренера) неможливо переоцінити.

Взагалі ж цілеспрямованість керівника, його глибоке розуміння мети і завдання кожного тренування, висока особиста відповідальність за кінцевий результат навчання, уміння раціонально й ефективно використовувати кожен хвилину навчального часу викладач повинен намагатися передавати тим, хто навчається. Тільки за такої умови й у разі відповідального ставлення до підготовки тренувань (занять) викладач може розраховувати на успішне досягнення поставленої мети у справі підготовки вмілого стрільця з особистої зброї військовослужбовця з метою подальшого ефективного виконання завдань із забезпечення державної безпеки.

Прийняття положення для стрільби (стійка стрільця зі зброєю) розглядається як основа стійкого положення зброї під час прицілювання та спуску курка з бойового зводу [3, 4].

Під час виконання вправ навчальних і бойових стрільб із пістолета, де за умовами вправ вогонь має вестися стоячи, для утримання зброї у відносно нерухомому стані дуже важливо, насамперед, приймати правильне і найбільш зручне положення, яке б забезпечувало найкраще, раціональне розташування частин корпусу й створювало б єдину систему.

Найоптимальніше положення для стрільби стоячи: «бойова стійка» – це зручна бойова стійка, де зброя утримується у двох руках перед собою, при цьому дульний зріз каналу ствола розташований на рівні сонячного сплетіння і спрямований у бік цілі; вага тіла рівномірно розподілена на обидві ноги (ведуча нога дещо попереду); під час виконання пострілів зброя утримується на витягнутих руках [5].

Щоб перевірити правильність прийняття зазначеного положення, можна перерозподіляти центр ваги тіла спочатку на праву ногу, потім – на ліву, далі – на обидві ноги рівномірно і зрештою залишити ліву ногу дещо більш завантаженою, ніж праву.

А ще для перевірки правильності приготування до стрільби треба запліщити очі, розслабити м'язи, а потім подивитися, куди спрямована зброя. Якщо виявиться, що вона спрямована у бік від мішені, то потрібно, не змінюючи прийнятого положення, переставлянням ніг розвернути весь корпус так, щоб зброя була спрямована точно на ціль. Варто пам'ятати, що розвертати корпус необхідно за допомогою обох ніг, тому що

перестановка тільки однієї ноги спричинить закручування і додаткове напруження м'язів. Для більш зручного прийняття положення можна подати таз дещо вперед, а корпус трохи відхилити назад, збалансувавши вагу тіла і зброї у випрямленій руці.

При цьому не повинно бути додаткового напруження м'язів корпусу тіла і руки. Уявна лінія, що проходить крізь плечі, має бути паралельною уявній лінії, що проходить крізь ступні ніг.

У разі належної стійкості системи «стрілець-зброя» у тих, хто навчається, зникає (принаймні зменшується) острах зробити незадовільний постріл. Це має неабияке значення для психологічної підготовки до пострілу.

Приймаючи положення для стрільби, ще слід звернути увагу на такі особливості: приготування до стрільби має бути невимушеним, із закріпленими колінними суглобами ніг та плечового поясу, із відхиленим назад корпусом, із переміщеною дещо вперед тазостегною областю. Саме таке положення корпусу сприяє закріпленню колінних суглобів із найменшими м'язовими зусиллями. Ліктьовий суглоб правої руки має бути «у замку», а м'язи-згиначі руки – розслабленими. Таке положення вважається найбільш правильним і зручним: це дає можливість уникнути коливань передпліччя, які неминуче виникають у напівзгнутій руці.

Утримування пістолета відбувається захопленням його рукоятки кистю руки. Звідси й походить поширений термін «хватка» або «хват». Хватка має забезпечувати стійкість зброї у процесі прицілювання та спуску курка з бойового зводу. Із лівого боку рукоятка охоплюється великим пальцем, витягнутим уздовж ствола, а з правого боку і попереду – трьома пальцями (без указівного, він не повинен бути задіяним в утримуванні зброї).

Хватка може бути слабкою або сильною. У разі повільної стрільби це не має вирішального значення, головне, щоб вона була одноманітною. Основне завдання хватки – забезпечити стійке положення зброї у процесі прицілювання та спуску курка з бойового зводу. Утримування пістолета кистю руки – складний і важливий елемент техніки, головне в якому – постійний і щільний фрикційний зв'язок рукоятки пістолета з кистю руки (із м'якою поверхнею її долоні).

Виконання завдання утримування пістолета під час прицілювання у нерухомому стані,

тобто з найменшою амплітудою коливань, викликає немало труднощів у підготовці стрільця. І подолати ці труднощі має, насамперед, сам стрілець наполегливим тренуванням, домагаючись досягнення поставленої мети. При цьому дуже ефективними можуть бути індивідуальні самостійні тренування без патронів. Для цього можна використовувати макет пістолета і проводити тренування, в основному, на його утримування, стійкість і фізичну витривалість у кімнатних умовах.

Утримуючи пістолет за рамку і ствол лівою рукою, стрілець «уставляє» його рукоятку у «вилку» між великим і вказівним пальцями у кисть правої руки так, щоб її задня площина із зусиллям лівої руки приблизно в 4-5 кг удавлювалась у м'якоть правої долоні. При цьому потрібно намагатися, щоб напрямок осі каналу ствола був прямолінійним продовженням осі передпліччя [6].

«Уставляти» рукоятку пістолета у кисть правої руки треба так, щоб нібито «втирати» її задню площину в м'якоть долоні, а середнім, безіменним пальцями та мізинцем обхопити передню площину рукоятки. Важливо, щоб ці пальці не були здавлені між собою і своєю щільною прилягаючою поверхнею забезпечили надійне її захоплення. Щільність захоплення має бути оптимальною, з однаковим м'язовим зусиллям по всій поверхні рукоятки, що дасть можливість зберігати чутливість до її форми під час кожного пострілу.

Таким чином, захоплення рукоятки пістолета – це щільне її утримання, яке забезпечує надійний зв'язок руки зі зброєю із зусиллям, при якому не виникало б тремтіння зброї в руці у процесі прицілювання та спуску курка. У разі розслабленого ж захоплення у момент завершення спуску може виникнути раптове скорочення м'язів кисті, що неминуче призведе до порушення стійкості зброї. Захоплення має виконуватися одноманітно й оптимально за формою та зусиллям м'язів. На тренуваннях потрібно розвивати здатність у тих, хто навчається, відчувати м'язову роботу під час захоплення рукоятки, утримування зброї та дій, що пов'язані зі здійсненням плавного спуску курка з бойового зводу, і взагалі запам'ятовувати відчуття, що стосуються техніки виконання влучного пострілу. Кожному стрільцю необхідно створити свій правильний еталон захоплення рукоятки і спуску курка. А це можливо лише

тоді, коли кожне тренування, кожен постріл аналізуються стрільцем та його керівником [7, 8].

Не завжди викладачі вогневої підготовки (керівники тренування, стрільби) приділяють належну увагу утримувannya зброї з однаковим м'язовим зусиллям. А це груба професійна та методична помилка. Адже від цієї, на перший погляд, непомітної та малозначущої особливості техніки стрільця багато в чому залежить можливість досягнення високих і стабільних результатів. Якщо цієї навички немає, то під час наведення зброї на ціль, точного прицілювання та спуску курка з бойового зводу відбуваються зміщення ствола, які виникають через дію двох сил у процесі пострілу. Сила віддачі, спрямована у бік, протилежний напрямку вильоту кулі, зустрічається із силою реакції протидії руки. Сила протидії руки дорівнює силі віддачі зброї і спрямована у протилежний віддачі бік.

Частина кисті, яка сприймає силу віддачі, знаходиться нижче і більше праворуч осі каналу ствола, що створює деяке плече. У результаті цього зброя спрямовується і набуває обертового руху нагору і вліво. При цьому вісь каналу ствола зміщується на деякий кут. Цей кут між напрямками осі каналу ствола у момент наведення зброї на ціль й у момент вильоту кулі із каналу ствола називається кутом вильоту. Різні кути вильоту, що виникають через різні, неодноманітні захоплення рукоятки й щільності її утримання, призводять до значного розсіювання куль. Тому захоплення рукоятки потрібно ретельно контролювати перед кожним пострілом, доводячи його до автоматизму.

Варто мати на увазі, що утримання зброї в руці може бути і дещо іншим – залежно від індивідуальних особливостей руки стрільця. Однак за будь-яких варіантів хватки потрібно добиватися такого положення зброї в руці, щоб, піднявши пістолет, без додаткового коригування можна було бачити «рівну мушку».

Для перевірки правильності хватки треба, ретельно прицілюючись, кілька разів звести курок незарядженого пістолета і зробити спуск його з бойового зводу. Якщо при спуску курка мушка не здригається і не зміщується в прорізі цілика, тобто зберігається «рівна мушка», то хватка і положення зброї правильні.

Натискання на спусковий гачок необхідно виконувати паралельно осі каналу ствола, а це легше за все зробити в описаному положенні

захоплення рукоятки пістолета. Коли вказівним пальцем виконується робота зі здійснення спуску курка з бойового зводу правильним, плавно зростаючим натисканням на спусковий гачок, створюється додаткова умова для забезпечення стійкості зброї в руці [9].

Для спуску курка необхідно, утримуючи дихання, плавно натискати першим суглобом указівного пальця на хвіст спускового гачка, поки курок незамітно для стрільця, подібно до того, як сам собою, не зірветься з бойової готовності, поки не відбудеться постріл. У разі попередньо зведеного курка треба зважати на те, що спусковий гачок має деякий вільний хід, при якому постріл може не відбутися. Під час натискання на хвіст спускового гачка тиск пальця приводить прямо назад. Стрільць повинен плавно збільшувати натискання на хвіст спускового гачка протягом того часу, коли вершина рівної мушки суміщується з точкою прицілювання; коли ж мушка віддалиться від точки прицілювання, стрілець повинен, не збільшуючи, але і не послаблюючи натискання, виправити наведення і, як тільки рівна мушка знову суміститься з точкою прицілювання, ще раз плавно посилити натискання на хвіст спускового гачка. При спуску курка не потрібно хвилюватися за невеликі коливання мушки в точці прицілювання; бажання здійснити спуск обов'язково у момент найкращого збігу мушки з точкою прицілювання може спричинити смикання за спуск, а звідси – неточний постріл. Якщо стрілець, натискаючи на хвіст спускового гачка, відчуває, що не може більше дихати, то потрібно, не послаблюючи і не збільшуючи натискання пальця, перевести дихання і знову затримати його, продовжуючи плавно дотискати хвіст спускового гачка. Навичка незалежної й найбільш важливої роботи вказівного пальця може бути відпрацьована на тренуванні легше і швидше, якщо стрілець під час утримання зброї не буде напружувати м'язи великого пальця. Коли ж м'язи великого пальця напружені, це напруження передається на м'язи вказівного пальця, що призводить до порушення правильної техніки спуску курка з бойового зводу та викликає зайву рухову реакцію великого пальця. Унаслідок цього м'язи великого пальця, напружуючись, створюють додатковий тиск на рукоятку пістолета ліворуч, від якого порушується стійкість зброї в руці. І це при тому, що саме великий палець має сприяти виконанню одноманітного і щільного захоплення рукоятки пістолета.

Висновки

Правильність виконання хватки поступово закріплюється м'язовою пам'яттю стрільця і досягається у міру тренуваності. Спочатку стрільцю доведеться ретельно перевіряти положення зброї. Перевірка правильності хватки така: треба прийняти позу бойової стійки, прицілюватися, посилювати та послаблювати стиснення рукоятки. У разі правильного положення рукоятки у кисті ця дія не повинна відбиватися на положенні мушки у прорізі цілика. Для досягнення цього необхідно, прицілювшись, перевести погляд на якийсь віддалений предмет, потім, не змінюючи свого положення, подивитися, де знаходиться мушка стосовно до прорізу цілика; якщо вона зміщена вліво або вправо, то треба відповідно змінити положення рукоятки пістолета стосовно кисті руки, тобто змінити хватку зброї.

Завершуючи розгляд такого важливого елемента технічної підготовки стрільця із пістолета, яким є хватка й утримування пістолета під час стрільби, варто ще раз наголосити, що рука має тримати зброю твердо, але майже без напруження. Зайве напруження кисті руки, що утримує зброю, як і розслаблення, призводить до сильного коливання зброї й ускладнює спуск курка з бойового зводу, що спричиняє зменшення ефективності виконання завдань із забезпечення державної безпеки.

Зусилля хватки має бути таким, щоб видимі коливання мушки були мінімальними. Свого часу це породило думку (вона трапляється й сьогодні), що рукоятку пістолета треба тримати якомога вільніше, розслаблено, щоб пістолет «висів» спусковою скобою на вказівному пальці. Однак практика кращих стрільців із пістолета, майстрів цієї справи підтвердила

перевагу щільної хватки з «дозованим» напруженням м'язів.

Подальші наукові розвідки будуть спрямовані на дослідження питань підвищення ефективності виконання навчальних вправ стрільб в арміях країн НАТО.

Перелік джерел посилання

1. Стахневич В. Л. Особиста бойова зброя. Підготовка, організація та методика проведення тренувань і занять із практичним виконанням вправ підготовчих та навчальних стрільб із пістолета Макарова : навч.-метод. посіб. Київ : ВІКНУ, 2012. 142 с.

2. Стахневич В. Л. Вогнева підготовка. Київ : Ліра-К, 2009. 194 с.

3. Тактичне керівництво та організація несення служби працівниками органів внутрішніх справ України в зоні проведення антитерористичної операції : навч. посіб. / В. Р. Булачек та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2014. 355 с.

4. Настанова зі стрілецької справи. 9-мм пістолет Макарова (ПМ). Київ : МОУ, 2016. 28 с.

5. Курс стрільб зі стрілецької зброї та озброєння бойових машин Національної гвардії України : наказ командувача Національної гвардії України від 28.10.2016 р. № 727.

6. Федосєєв С. Л. Все о пистолете. Москва : Астрель, 2003. 524 с.

7. Старушенко Л. И. Анатомия и физиология человека. Київ : Вища шк., 1989. 213 с.

8. Ягупов В. В. Теорія і методика військового навчання. Київ : Тандем, 2000. 380 с.

9. Хватка пістолета. URL: https://studopedia.su/20_98605_hvatka-pistoleta.html (дата звернення : 08.06.2022).

Стаття надійшла до редакції 15.09.2022 р.

UDC 355.5

K. Zadorozhnyi, O. Tkachenko, V. Afanasiev

IMPROVEMENT OF THE ELEMENTS OF THE TECHNIQUE OF PRACTICING SHOOTING EXERCISES FOR THE EFFICIENT PERFORMANCE OF STATE SECURITY TASKS

The article established that an important method of learning how to shoot a pistol is to learn techniques and correct actions, first by elements, and then in a complex with fixing them in the form of a skill. Further training involves the improvement of shooting techniques, and at the same time, it is necessary to encourage

military personnel to acquire the ability to psychologically adjust to achieving a high result and the skills of physiological adaptation to the conditions of modern combined arms combat.

The method of learning and practicing the elements of shooting technique during training should be such as to arouse interest and desire for systematic practice and improvement of some individual elements or the entire complex as a whole.

Scientists and practitioners have researched a wide range of issues related to improving the performance of shooting training exercises, however, the exemplary value of this aspect from the perspective of ensuring the effective performance of tasks to ensure state security has not been given sufficient attention.

The purpose of the article is to research the methods and ways of performing training exercises and practical practice of actions at shooting training aimed at mastering by shooters the main components of preparation for hitting the target, in order to successfully and effectively practice each of these components.

The correctness of the grip is gradually fixed by the shooter's muscle memory and comes as a result of training. First, the shooter will have to carefully check the position of the weapon. Checking the correctness of the grip is as follows: you need to take a manufacturing position, aim, strengthen and weaken the grip of the handle. With the correct position of the handle in the brush, this action should not affect the position of the front sight in the rear sight slot. To achieve this, it is necessary, aiming, to shift your gaze to some distant object, while not changing your position, and then see where the front sight is in relation to the slot of the rear sight, if it is shifted to the left or right, it is necessary to change the position of the pistol grip in relation to the palm of your hand accordingly, i.e. change weapon grip.

Concluding consideration of such an important element of the technical training of a pistol shooter, which is the grip and holding of the pistol during shooting, I would like to emphasize once again that the hand should hold the weapon firmly, but almost without tension. Excessive tension of the hand holding the weapon, as well as relaxation, leads to a strong oscillation of the weapon and makes it difficult to release the trigger from the cocking.

The force of the grip should be such that the visible oscillations of the front sight are minimal. At one time, this gave rise to the opinion (it is still found today) that the pistol grip should be held as freely as possible, relaxed, so that the pistol "hangs" with the trigger on the index finger. However, the practice of the best pistol shooters, masters of this matter, confirmed the advantage of a tight grip with "dosed" muscle tension.

The directions of further scientific research will be aimed at researching the issues of increasing the effectiveness of conducting training exercises of shooting in the armies of NATO countries.

Keywords: state security, military service, shooting exercises, shooting position, shooter, stand.

Задорожний Костянтин Анатолійович – викладач кафедри вогневої та спеціальної підготовки Київського інституту Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-5278-9627>

Ткаченко Олександр Вікторович – кандидат юридичних наук, начальник кафедри державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-3485-6603>

Афанасьєв Володимир Володимирович – кандидат технічних наук, доцент кафедри вогневої підготовки Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0003-1519-5704>